

RAAP-NOTITIE 5601

Plangebied Pastoor van Haaren- straat 52 in Mariaheide

Gemeente Veghel

Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek
en verkennend booronderzoek

Archeologisch Adviesbureau

4500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Qubus Vastgoed

Titel: Plangebied Pastoor van Haarenstraat 52 in Mariaheide, gemeente Veghel;
archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek

Status: eindversie

Datum: 12 juli 2016

Auteur: *ir. M.M. Peeters*

Projectcode: MARPA

Bestandsnaam: NO5601_MARPA

Projectleider: ir. M.M. Peeters

Projectmedewerkers: drs. R.E.E. Roggen MA & drs. M.A.H. Lipsch

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 3987229100

Bewaarplaats documentatie: RAAP Zuid-Nederland

Autorisatie: drs. W. De Baere

Bevoegd gezag: gemeente Veghel

ISSN: 0925-6369

RAAP

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2016

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek
- *bevoegde overheid*: gemeente Veghel
- *onderzoekskader*: wijziging bestemming
- *datum veldonderzoek*: 8 april 2016
- *locatie (figuur 1)*:
 - *naam plangebied*: Pastoor van Haarenstraat 52
 - *plaats*: Mariaheide
 - *gemeente*: Veghel
 - *provincie*: Noord-Brabant
 - *kadastrale gegevens*: gemeente Veghel, Sectie M, nummers 26 en 234
 - *oppervlakte plangebied*: circa 1.720 m²
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 168.375/405.200
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 3987229100

1.2 Aanleiding en doelstelling

Aan de Pastoor van Haarenstraat 52 te Mariaheide zullen in de toekomst woningen gerealiseerd worden. Hiertoe zullen de bestaande gebouwen op dit perceel (woonhuis en kringloopwinkel) gesloopt worden. Om deze plannen mogelijk te maken, dient het bestemmingsplan gewijzigd te worden. In dit kader dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden conform de richtlijnen van de bevoegde overheid (gemeente Veghel).

Met de opdrachtgever is overeengekomen de AMZ-cyclus te starten met een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. Het doel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in de archeologische resten die in het plangebied verwacht worden en de verwachte fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging daarvan.

1.3 Onderzoeksvragen

1. Hoe ziet de geo(morfo)logische en/of bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
2. Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden in het plangebied zijn reeds bekend?
3. Wat was het historisch landgebruik van het plangebied en wat is het landgebruik nu en wat is de invloed daarvan op de (verwachte) archeologie en (bodem)gaafheid?
4. Wat is de gespecificeerde verwachting (alsmede de verwachte conservering en gaafheid) ten aanzien van nog onbekende archeologische waarden in het gebied?
5. Is de bodemopbouw in (delen van) het plangebied zodanig intact dat eventueel archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?

6. Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventuele archeologische resten?
7. Op welke wijze(n) kan bij de planvorming met archeologische resten worden omgegaan?

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

Geologische perioden			Archeologische perioden					
Tijdvak	Chronozone	Datering	Tijdperk	Datering				
Holoceen	Laat Subatlanticum	1150 na Chr.	Recente tijd					
			1945					
	Vroeg Subatlanticum	0	Nieuwe tijd	C	1850			
				B	1650			
				A	1500			
	Subboreaal	450 voor Chr.	Middeleeuwen	Laat B	1250			
				Laat A	1050			
				Vroeg	D: Ottoonse tijd	900		
					C: Karolingische tijd	725		
					B: Merovingisch tijd	525		
A: Volksverhuizingstijd					450			
Atlanticum	3700	Romeinse tijd	Laat	270				
			Midden	70 na Chr.				
Pleistocene	Boreaal	8700	Ijzertijd	Vroeg	15 voor Chr.			
				Laat	250			
	Preboreaal	9700	Bronstijd	Midden	500			
				Vroeg	800			
				Laat	1100			
	Weichselien	Pleniglaciaal	Midden	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2000		
					Vroeg	2850		
	Vroeg Glaciaal	Vroeg	Midden	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	4200		
					Vroeg	4900/5300		
	Weichselien	Laat Glaciaal	Late Dryas	Prehistorie	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	6450	
Allerød			12.500					
Vroege Dryas		11.050						
Bølling		11.500						
Vroegste Dryas		12.000						
Midden		Vroeg	Midden			Jong B	12.500	
						Jong A	16.000	
Vroeg Glaciaal		Vroeg	Midden			Oud	250.000	
								Denekamp
Eemien		Saalien II	Oostermeer			Saalien I	Belvédère/Holsteinien	Glaciaal x
	114.000			126.000	236.000			
		463.000						

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient om op basis van verschillende bronnen inzicht te krijgen in de genese van het landschap, de bodemopbouw en de sporen die het menselijk gebruik in de loop van de tijd heeft achter gelaten. Met behulp van deze gegevens wordt een gespecificeerde archeologische verwachting opgesteld. Voor de geraadpleegde bronnen wordt verwezen naar de literatuurlijst.

2.2 Landschappelijke situatie

Volgens de landschappelijke eenhedenkaart van de gemeente Veghel ligt het plangebied op een dekzandwieling (Buesink, 2014; figuur 2a). De ondergrond bestaat uit dekzand, dat tijdens het de laatste ijstijd (Weichselien) is afgezet door de wind. Het dekzand worden gerekend tot de Formatie van Bostel, Laagpakket van Wierden (Weerts e.a., 2006).

Volgens de bodemkaart komen in het plangebied hoge zwarte enkeerdgronden voor (Stiboka, 1976: code zEZ21; figuur 2b). De gronden bestaan uit leemarm tot zwak lemig fijn zand en zijn redelijk goed ontwaterd (grondwatertrap VI). De gronden zijn, vanwege hun gunstige kenmerken, al relatief vroeg in cultuur gebracht. Door langdurige bemesting hebben ze een matig tot dikke humushoudende bovengrond gekregen. Vanaf de Middeleeuwen, maar vooral in de Nieuwe tijd werd door gemengde boerenbedrijven pluggenbemesting toegepast op de akkers. Elk jaar werd deze mest, die naast organisch materiaal ook veel minerale bestanddelen bevatte, op de akkers gebracht. Op deze manier kon de vruchtbaarheid van de gronden op peil worden gehouden. In de loop van de tijd ontstonden zo akkers met een dikke humeuze bovenlaag (>50 cm), ook wel pluggen-/esdek genoemd. In de ondergrond kan het oorspronkelijke bodemprofiel (podzolgrond) nog (deels) bewaard zijn gebleven (zie kader).

Podzolgronden zijn bodems met een duidelijke profielopbouw met van boven naar beneden: een donkerbruine, humeuze bovengrond (A-horizont), (licht)grijze uitspoelingslaag (E-horizont), grijsbruine tot bruine inspoelingslaag (B-horizont) en geelgrijs moedermateriaal (C-horizont). Door grondbewerking zijn de bovenste (A-, E- en B-)horizonten vaak gedeeltelijk of geheel in de bovengrond opgenomen.

Aangezien het oorspronkelijke oppervlak vanaf de Middeleeuwen is opgehoogd, betekent dit dat eventueel aanwezige archeologische resten uit de perioden van vóór deze tijd vaak weinig verstoord en daardoor goed bewaard zijn gebleven.

2.3 Archeologische gegevens

- *Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart (Buesink, 2014)*: het plangebied ligt in een zone waarvoor een middelhoge verwachting geldt. Direct ten noordwesten van het plangebied lag een molen, waarvan de buffer nog net binnen het plangebied ligt (figuur 3; zie § 2.4).

- *Bekende archeologische monumenten en vindplaatsen volgens het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS2; figuur 2b):* in de directe omgeving van het plangebied (straal van 500) zijn geen archeologische vindplaatsen bekend.

Uit voorgaande gegevens blijkt dat uit de directe omgeving van het plangebied (straal 500 m) geen archeologische resten bekend zijn. Dit hoeft echter niet direct te betekenen dat in de omgeving geen archeologische resten aanwezig zijn. Het aantal onderzoeken dat in de omgeving is uitgevoerd, is beperkt (zie figuur 2b). Bovendien zijn archeologische resten in het plangebied en de directe omgeving afgedekt door een esdek, waardoor deze lastiger op te sporen zijn.

2.4 Historische situatie

Het plangebied lag rond 1836-1843 te midden van een kleinschalig cultuurlandschap dat werd gekenmerkt door een onregelmatige blokverkeveling: individuele ontginningen die vaak waren omgeven door heggen of houtwallen. Het plangebied en zijn omgeving was in gebruik als akkerland en grasland. Het gebied is duidelijk beter ontwaterd dan het gebied dat ten zuidwesten hieraan grenst, waar alle percelen in gebruik waren als grasland. Nabij Veghel en ten noorden van het plangebied lagen de grotere akkercomplexen, zoals bij 'Hezelaar, Paardebak', 'Hoogehei', 'Krekelschhof' en 'Duifhuis'. Er was weinig bebouwing in de omgeving aanwezig. Het plangebied zelf was geheel onbebouwd. De Pastoor van Haarenstraat - toentertijd de 'klinkerweg naar 'Veghel' genoemd - was reeds rond 1832-1843 aanwezig en betreft een historische weg die de dorpen Veghel en Uden met elkaar verbond (Uitgeverij Nieuwland, 2008).

Rond 1900 was er nog weinig aan deze situatie veranderd. Er was alleen wat meer bebouwing in het gebied verschenen, zoals bij Lage Hei (Robas Producties, 1989; figuur 4). De dichtstbijzijnde bebouwing lag direct ten noordwesten van het plangebied. Uit de molendatabase blijkt dat het de verdwenen molen 'De Vooruitgang' betreft (bron: <http://www.molendatabase.org/>). Deze houten stellingmolen (korenwindmolen) stond oorspronkelijk in de Zaanstreek en is omstreeks 1898 in Mariaheide herbouwd. In 1932 is de molen opnieuw verplaatst.

Vanaf 20e eeuw is de omgeving van het plangebied erg veranderd. In 1906 mochten Veghelaren aan de Heide (nu Mariaheide) een eigen parochie oprichten. Mariaheide werd het derde kerkdorp in de gemeente Veghel. Onder de leiding van de nieuwe pastoor Gijsbertus van Haaren werd een nieuwe kerk gebouwd. Dat was de kerk van Onze Lieve Vrouw, Moeder van Goede Raad. De kerk werd op 26 april 1908 in gebruik genomen. Pas in 1932 was het kerkje helemaal klaar. De stichting van de nieuwe parochie en kerk zorgde er voor, dat Mariaheide een echt dorp werd (bron: www.vehchele.nl; website van heemkundekring Vehchele).

De eerste bebouwing in het plangebied verscheen vanaf halverwege de jaren 60 van de 20e eeuw. Eerst werd alleen ter plekke van het woonhuis gebouwd; een aantal jaren later verscheen ook op het erachter liggende terrein bebouwing. Het lijkt er echter op dat ter plekke van de huidige verhardingen nooit bebouwing heeft gestaan (bron: www.topotijdreis.nl).

2.5 Huidige situatie

Momenteel is een groot deel van het plangebied bebouwd (circa 1.200 m²; figuur 5). Het betreft een woonhuis aan de straatkant, met een groot bijgebouw aan de achterzijde (huidige kringloopwinkel). Het overige deel aan de straatkant is nog onbebouwd terreindeel. Dit terrein is verhard met klinkers (circa 500 m²).

Van de huidige bebouwing zijn bouwtekeningen aangeleverd. Hieruit blijkt dat in ieder geval het bijgebouw gefundeerd is tot circa 70 cm -Mv (fundering langs de randen).

2.6 Toekomstige situatie

In het plangebied zijn zeven woningen voorzien, die aan de straatkant komen te liggen (één blok van drie woningen; één blok van twee woningen; figuur 6). Daarnaast worden in de erachter gelegen tuinen kleine schuurtjes gebouwd. In totaal wordt een oppervlakte van circa 400 m² verstoord (één blok van 240 m²; één blok van 160 m²). Hiervan ligt circa 250 m² in het tot nu toe onbebouwde terreindeel (vergelijk figuur 5 met figuur 6).

In het bestemmingsplan 'Kom Mariaheide' (herroepelijk 3-3-2011) is een dubbelbestemming Waarde-Archeologie aan het plangebied toegekend. Deze dubbelbestemming is voorzien van een ondergrens van 100 m² (met andere woorden: gebieden tot 100 m² zijn vrijgesteld van onderzoek). Deze ondergrens wordt met de beoogde ontwikkelingen ruimschoots overschreden, zelfs wanneer het reeds bebouwde terreindeel buiten beschouwing wordt gelaten (naar verwachting reeds deels verstoord). Vandaar dat nut en noodzaak tot verder archeologisch onderzoek moet worden afgewogen. Deze afweging wordt gebaseerd op de gespecificeerde archeologische verwachting (§2.7), in combinatie met de resultaten van het booronderzoek (hoofdstuk 3).

2.7 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van de bij het bureauonderzoek verzamelde gegevens is het mogelijk een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen ten aanzien van aard, ouderdom, diepteligging en gaafheid.

Aard en ouderdom

Het verspreidingspatroon van archeologische vindplaatsen is voor een groot deel gerelateerd aan de fysieke eisen die de mens stelde aan de leef- en woonomgeving. Meest markant zijn de verschillen tussen jager-verzamelaars enerzijds en landbouwers anderzijds.

Jager-verzamelaars

In de Steentijd (Paleolithicum t/m Neolithicum) leefde de mens voornamelijk van de jacht, visvangst en het verzamelen van eetbare planten en vruchten. Deze zogenaamde jager-verzamelaars trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk op een plek. Uit een ruimtelijke analyse

blijkt dat hun kampementen in vrijwel alle gevallen zijn gesitueerd op de overgang van nat naar droog. Nabij dergelijke gradiëntzones waren namelijk de meeste voedselbronnen voorhanden en was (drink)water bereikbaar.

Het is vooralsnog onduidelijk of zich in het plangebied een gradiëntsituatie voordeed. Het oorspronkelijke pleistocene oppervlak is immers afgedekt met een dik humeus pakket (esdek). Hierdoor kan een voormalige laagte zijn gemaskeerd. Op basis van deze gegevens geldt voor het plangebied een onbekende archeologische verwachting voor vindplaatsen (kampementen, jachtactiviteiten) van jager-verzamelaars. Deze vindplaatsen kenmerken zich voornamelijk door een (oppervlakkige) spreiding van vuurstenen artefacten en ondiep ingegraven grondsporen (o.a. haardkuilen).

Landbouwers

Met de introductie van de landbouw (vanaf het Neolithicum) werd de mate waarin gronden geschikt waren om te akkeren een steeds belangrijker factor in de locatiekeuze van de mens. De eerste akkergronden werden op de van nature vruchtbaarste gronden aangelegd. Bovendien moesten de gronden goed ontwaterd zijn.

De gronden die in het plangebied voorkomen (hoge zwarte enkeerdgronden), kenmerken zich door een plaggendek dat getuigt van langduriger landbouwkundig gebruik. De bodems in het plangebied zijn tegenwoordig redelijk goed ontwaterd (grondwatertrap VI). Uit het historisch kaartmateriaal blijkt echter dat het een van nature iets natter gebied betreft (overgangszone van graslanden naar akkerlanden; kleinschalige blokverkeveling). Op basis hiervan geldt voor het plangebied een middelhoge archeologische verwachting voor vindplaatsen (archeologische resten) uit de periode van de landbouwers (Laat Neolithicum t/m Nieuwe tijd). Hierbij moet gedacht worden aan resten van bewoning, begraving en beakkering. Dergelijke resten kenmerken zich onder andere door een spreiding van vondstmateriaal (veelal aardewerk) en het voorkomen van dieper ingegraven grondsporen en/of funderingsresten.

Diepteligging

In het plangebied zijn de laat-glaciale afzettingen afgedekt met een esdek dat vanaf de Middeleeuwen/Nieuwe tijd is opgebracht in de vorm van pluggenbemesting. Eventuele archeologische resten zullen zich voornamelijk aan de basis van (en eventueel in) het opgebrachte dek bevinden.

Fysieke kwaliteit

Gaafheid

Vindplaatsen van jager-verzamelaars zijn erg verstoringsgevoelig. De vindplaatsen bestaan over het algemeen uit een vondstlaag van overwegend vuursteen. Bij het ontstaan van het esdek, maar ook door de bouw van de huidige panden, zijn vondsten waarschijnlijk uit hun oorspronkelijke context geraakt, waardoor de informatie over de interne structuur van de vindplaats is verdwenen. De verwachting is dan ook dat eventuele vindplaatsen van jager-verzamelaars reeds zijn verstoord.

Vindplaatsen van landbouwers kenmerken zich onder andere door grondsporen. Deze grondsporen (kuilen, greppels, paalgaten) zijn minder gevoelig voor verstoring, maar kunnen eveneens

beschadigd zijn geraakt door agrarische activiteiten en de bouw van de huidige panden. De verwachting is dat alleen dieper ingegraven grondsporen eventueel goed bewaard kunnen zijn gebleven en dan met name ter plekke van de verhardingen.

Conservering

Het plangebied is tegenwoordig relatief goed ontwaterd (grondwatertrap VI). Onder deze relatief droge omstandigheden is de conservering van organisch materiaal slecht. Veelal is alleen keramiek, glas en steen bewaard gebleven en in mindere mate metaal, leem, houtskool, etc.

archeologische periode	complextypen	kenmerken	diepteligging	gaafheid
jager-verzamelaars (Laat Paleolithicum-Neolithicum)	kampement, vuurplaats	ondiepe grondsporen, vondstlaag	basis esdek (0,5 tot 1 m -Mv)	waarschijnlijk laag
landbouwers (Neolithicum t/m Nieuwe tijd)	nederzettingen, grafvelden, akkers	spreiding van vondstmateriaal, dieper ingegraven grondsporen	basis esdek (0,5 tot 1 m -Mv)	ter plekke van de huidige bebouwing: laag. Ter plekke van de verhardingen: mogelijk goed

Tabel 2. Samenvatting van de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

Het veldonderzoek heeft zich beperkt tot de verharde terreindelen. De bebouwde terreindelen zijn niet door middel van booronderzoek onderzocht (figuur 7).

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een verkennend booronderzoek. Het verkennend veldonderzoek had tot doel het verkrijgen van inzicht in de bodemgesteldheid en mate van bodemverstoring in het plangebied. Daarmee wordt de gespecificeerde archeologische verwachting getoetst en kunnen uitspraken worden gedaan over de gaafheid van eventuele archeologische vindplaatsen. Daartoe zijn vier boringen verspreid in het gebied gezet, dat naar verwachting het minst verstoord is (verhard terreingedeelte).

Er is geboord tot maximaal 140 cm -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn tijdens het veldwerk lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) digitaal beschreven in het boorbeschrijvingsstelsel van RAAP (Deborah2; bijlage 1) en met meetlinten ingemeten (x/y-coördinaten). Van alle boringen is de hoogte bepaald met behulp van AHN. De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Bij het veldonderzoek is in alle boringen matig fijn zwak siltig zand aangetroffen. Bovendien bleek het zand goed gesorteerd, zodat het is geïnterpreteerd als dekzand. De bovengrond in het gebied bestaat uit opgebrachte grond, die onder andere is aangebracht ten behoeve van de bestrating. Hieronder is de donkerbruine, humeuze A-horizont aangetroffen. In tegenstelling tot wat op basis van het bureauonderzoek werd verwacht, is deze vrij dun (20 tot 25 cm dik). Het is onduidelijk of deze laag vroeger dikker is geweest en of oorspronkelijk sprake was van een enkeerdgrond. Onder de donkerbruine A horizon is in drie van de vier boringen een donkeroranjebruine inspoelingshorizont (B-horizont) aangetroffen (zie ook het kader in § 2.2). De uitspoelingshorizont (E-horizont), die bij een volledig intact profiel boven deze B-horizont zou liggen, is nergens waargenomen. Naar beneden toe gaat de B-horizont, via een lichtbruingele BC-horizont, geleidelijk over in de lichtgrijze C-horizont.

Het dieper doorlopen van de ijzerinspoeling, de intense kleur van de B-horizont en de grijze C-horizont verraden een relatief nat bodemprofiel. Het bodemprofiel is dan ook geïnterpreteerd als een natte veldpodzolgrond.

In boring 3 is waargenomen dat de bodem is verstoord. Pas op 80 cm -Mv is hier het oorspronkelijke bodemprofiel aangetroffen (C-horizont).

Synthese

De bodems die tijdens het booronderzoek zijn aangetroffen, zijn nog (relatief) intact. De E-horizont (uitspoelingshorizont) is nergens meer waargenomen, maar de B-horizont is nog wel in drie van de vier boringen aanwezig. Met betrekking tot de gaafheid betekent dit dat eventuele oppervlakkige resten (resten van jager-verzamelaars en ondiepe grondsporen) waarschijnlijk verstoord zullen zijn, maar dat eventuele diepere grondsporen (ingegraven in de B-/BC-horizont) nog relatief intact kunnen zijn.

Uit het veldonderzoek blijkt echter dat de bodems in het plangebied oorspronkelijk toch erg nat zijn geweest. De grijze ondergrond en de dieper doorlopende, intense gekleurde B-horizont verwijzen naar natte omstandigheden ter plekke (natte veldpodzolgrond). Dit bleek ook al min of meer uit het historisch kaartmateriaal (overgangszone van graslanden naar akkerlanden; kleinschalige blokverkaveling) en de naam van het huidige dorp ('Mariaheide' verwijst naar marginalere omstandigheden). Op basis hiervan lijkt het plangebied niet de meest geschikte locatie voor historische bewoning, begraving en beakkering. De beter ontwaterde gronden ten noorden van het plangebied, nabij de grotere akkercomplexen, komen hiervoor meer in aanmerking. Op basis hiervan wordt de verwachting voor vindplaatsen van landbouwers naar beneden bijgesteld (lage archeologische verwachting).

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Samenvatting en conclusies

In opdracht van Qubus Vastgoed heeft RAAP een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek uitgevoerd in plangebied Pastoor van Haarenstraat 52 te Mariaheide in de gemeente Veghel. Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van inzicht in de archeologische resten die in het plangebied verwacht worden en de te verwachten fysieke kwaliteit daarvan. Middels het bureauonderzoek zijn gegevens verzameld over de landschappelijke en archeologische context van het plangebied, op basis waarvan een archeologische verwachting is opgesteld. Deze gegevens zijn middels een booronderzoek in het veld getoetst.

Bureauonderzoek

Het plangebied ligt op een dekzandwieling waar dekzandafzettingen dagzomen. In het dekzand is in de loop van de tijd een hoge zwarte enkeerdgrond ontstaan die tegenwoordig redelijk goed ontwaterd is (grondwatertrap VI).

Uit de directe omgeving van het plangebied zijn geen archeologische resten bekend. Dit hoeft echter niet direct te betekenen dat er geen archeologische resten aanwezig zijn. Het aantal onderzoeken dat in de omgeving is uitgevoerd, is beperkt. Bovendien zijn archeologische resten in de omgeving van het plangebied afgedekt door een esdek, waardoor deze lastiger op te sporen zijn.

Uit het historisch kaartmateriaal blijkt dat het plangebied een van nature iets natter gebied betreft. Tot aan de 20e eeuw lag het plangebied op de overgangszone van graslanden naar akkerlanden. Het gebied werd gekenmerkt door een kleinschalige blokverkeveling. Vanaf begin 20e eeuw is de omgeving van het plangebied erg veranderd door het ontstaan van het dorpje Mariaheide. Ook het plangebied werd bebouwd (huidige bebouwing dateert uit 1966).

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied een middelhoge archeologische verwachting. In het plangebied moet vooral rekening worden gehouden met de aanwezigheid van resten van bewoning, begraving en beakkering uit de periode Neolithicum t/m Nieuwe tijd. De verwachting is dat ondiep ingegraven archeologische resten (zoals resten van jager-verzamelaars en ondiepe grondsporen) door de bouw van de huidige panden en verhardingen reeds verstoord zijn, maar dat dieper ingegraven grondsporen eventueel wel goed bewaard kunnen zijn gebleven (en dan met name ter plekke van de verhardingen).

Verkennend booronderzoek en synthese

Het veldonderzoek heeft zich beperkt tot de verharde terreindelen. Tijdens het veldwerk zijn geen hoge zwarte enkeerdgronden aangetroffen, maar relatief intacte natte veldpodzolgronden. Met betrekking tot de gaafheid betekent dit dat eventuele oppervlakkige resten (resten van jager-verzamelaars en ondiepe grondsporen) waarschijnlijk verstoord zullen zijn, maar dat eventuele diepere grondsporen (ingegraven in de B-/BC-horizont) nog relatief intact kunnen zijn.

Uit het veldonderzoek blijkt echter dat de bodems in het plangebied oorspronkelijk erg nat zijn geweest. Dit was ook al min of meer af te leiden uit het historisch kaartmateriaal en de naam van het huidige dorp (Mariaheide). Op basis hiervan lijkt het plangebied niet de meest geschikte locatie voor historische bewoning, begraving en beakkering. De grotere akkercomplexen ten noorden van het plangebied en nabij Veghel kennen van oorsprong een betere ontwatering en komen hiervoor meer in aanmerking. Op basis hiervan wordt de verwachting voor vindplaatsen van landbouwers naar beneden bijgesteld (lage archeologische verwachting).

4.2 Aanbevelingen

De resultaten van het onderzoek tonen aan dat in het plangebied geen (behoudenswaardige) archeologische resten meer worden verwacht. Bovendien is een groot deel van het gebied naar verwachting reeds deels verstoord (huidige bebouwde locaties). RAAP ziet vanuit archeologisch oogpunt zodoende geen restricties ten aanzien van de verdere planvorming.

Tot slot

Dit rapport geeft (selectie)adviezen. Om deze te laten bekrachtigen in een selectiebesluit, kan contact worden opgenomen met de bevoegde overheid (gemeente Veghel). RAAP kan u daarbij assisteren.

Indien u vragen heeft kunt u contact opnemen met de projectleider van dit project, ir. Mijke Peeters (06-20360574 of 0495-513555).

Literatuur

- Boshoven, E.H. & A. Buesink**, 2009. Een actualisatie van de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart. Gemeente Veghel. *BAAC-rapport V-08.0120*. BAAC bv, 's-Hertogenbosch.
- Buesink, A.**, 2014. Actualisatie van de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart. Inclusief beleid. *BAAC-rapport V-13.0274* juni 2014. BAAC bv, 's-Hertogenbosch.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- ROBAS Atlasproducties**, 1989. *Historische Atlas Noord-Brabant, schaal 1:25.000*. ROBAS Atlasproducties, Den IJp.
- Stiboka**, 1976. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Kaartblad 45 Oost 's-Hertogenbosch*. Stichting voor de bodemkartering, Wageningen.
- Uitgeverij Nieuwland**, 2008. *Historische topografische atlas Noord-Brabant 1836-1843, schaal 1:25.000*. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg.
- Weerts, H., J. Schokker, K. Rijdsijk & C. Laban**, 2006. *Geologische overzichtskaart van Nederland*. TNO Bouw en Ondergrond, Utrecht.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging plangebied (rood). Inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2a. Uitsnede landschappelijke eenhedenkaart gemeente Veghel (Buesink, 2014). De locatie van het plangebied staat aangegeven met een blauwe lijn.

Figuur 2b. Archeologische gegevens (bron: Archis2) geprojecteerd op de bodemkaart. De locatie van het plangebied staat aangegeven met een rode lijn. Eerdere onderzoeken staan aangegeven met een paarse lijn. Legende bodemkaart: zEZ21 = hoge zwarte enkeerdgrond; cHn21 = laarpodzolgrond; pZg21 = beekerdgrond.

Figuur 3. Uitsnede verwachtingskaart gemeente Veghel (Buesink, 2014). De locatie van het plangebied staat aangegeven met een blauwe lijn. Legenda: rood/roze = hoge verwachting; oranje = middelhoge verwachting; zwarte ster = archeologische vindplaats of historisch element (in dit geval: molen); rood vierkantje = verspreide bebouwing in 1832; lichtgroen = reeds uitgevoerd onderzoek; rode lijn = begrenzing bestemmingsplan buitengebied.

Figuur 4. Uitsnede historische kaart omstreeks 1900 (bron: Map5). De globale ligging van het plangebied staat aangegeven met een zwarte cirkel.

Figuur 5. Bestaande situatie.

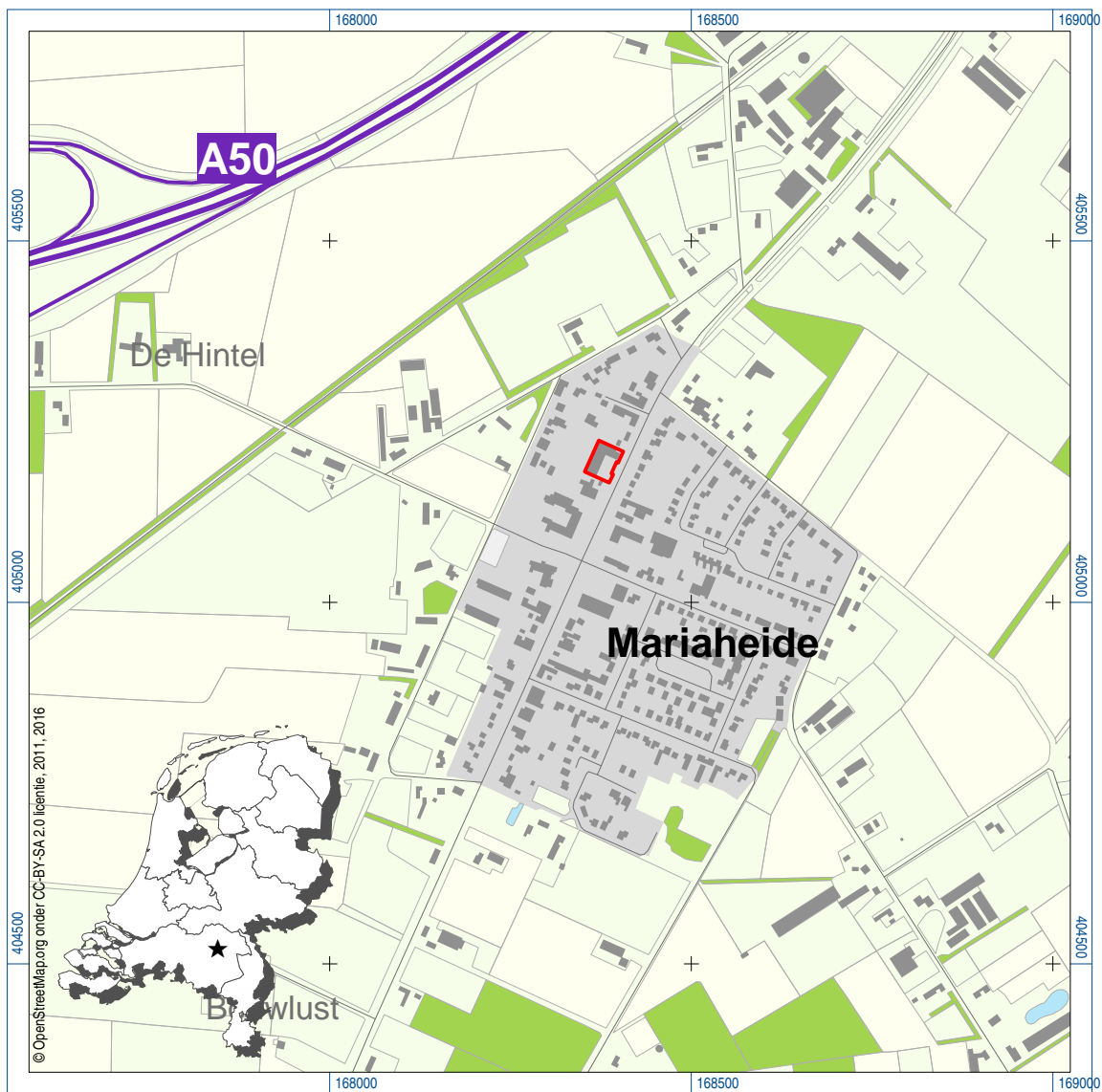
Figuur 6. Toekomstige situatie.

Figuur 7. Boorpuntenkaart.

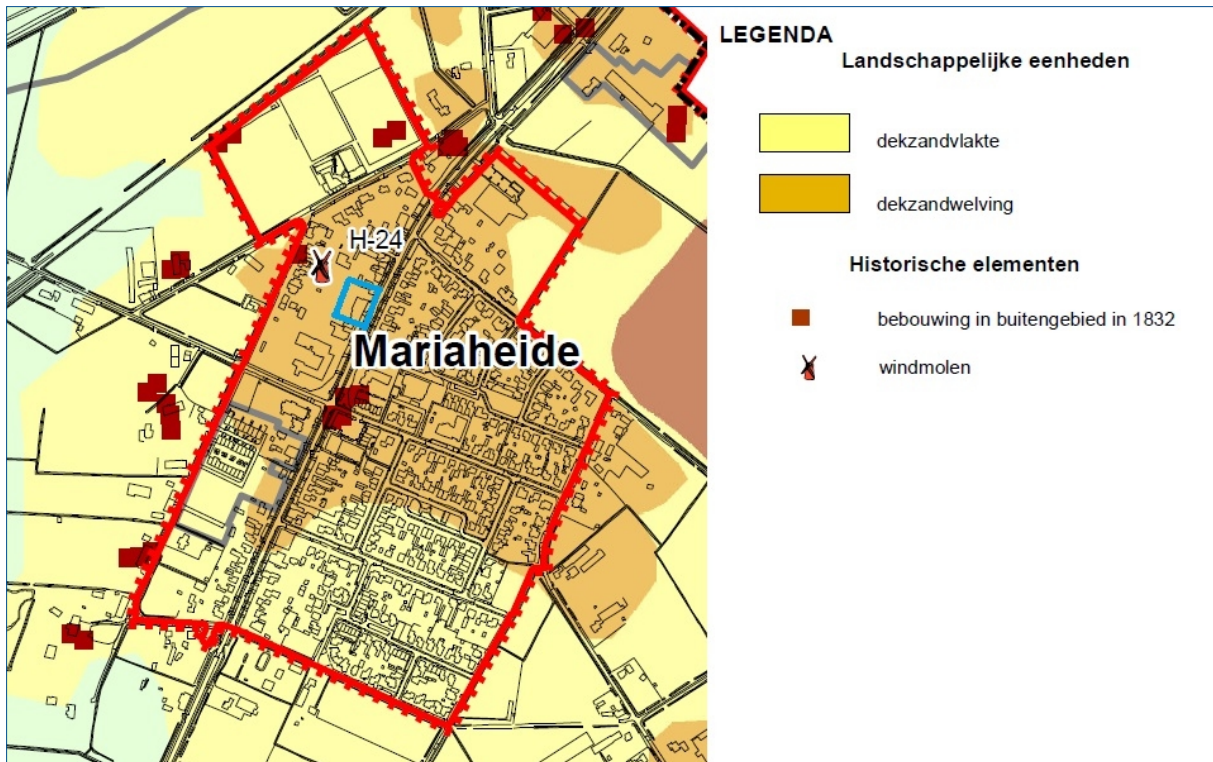
Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Samenvatting van de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied.

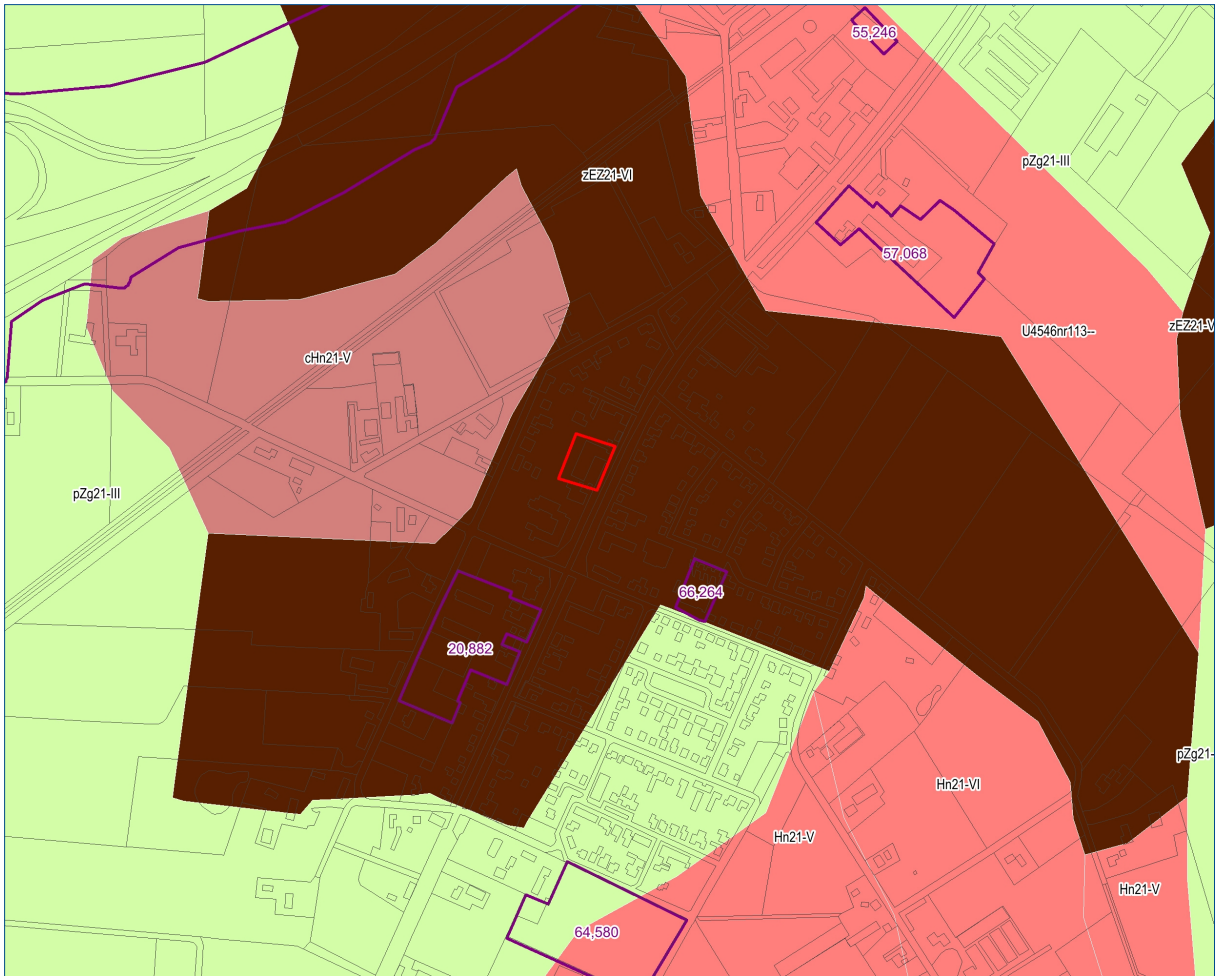
Bijlage 1. Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel).

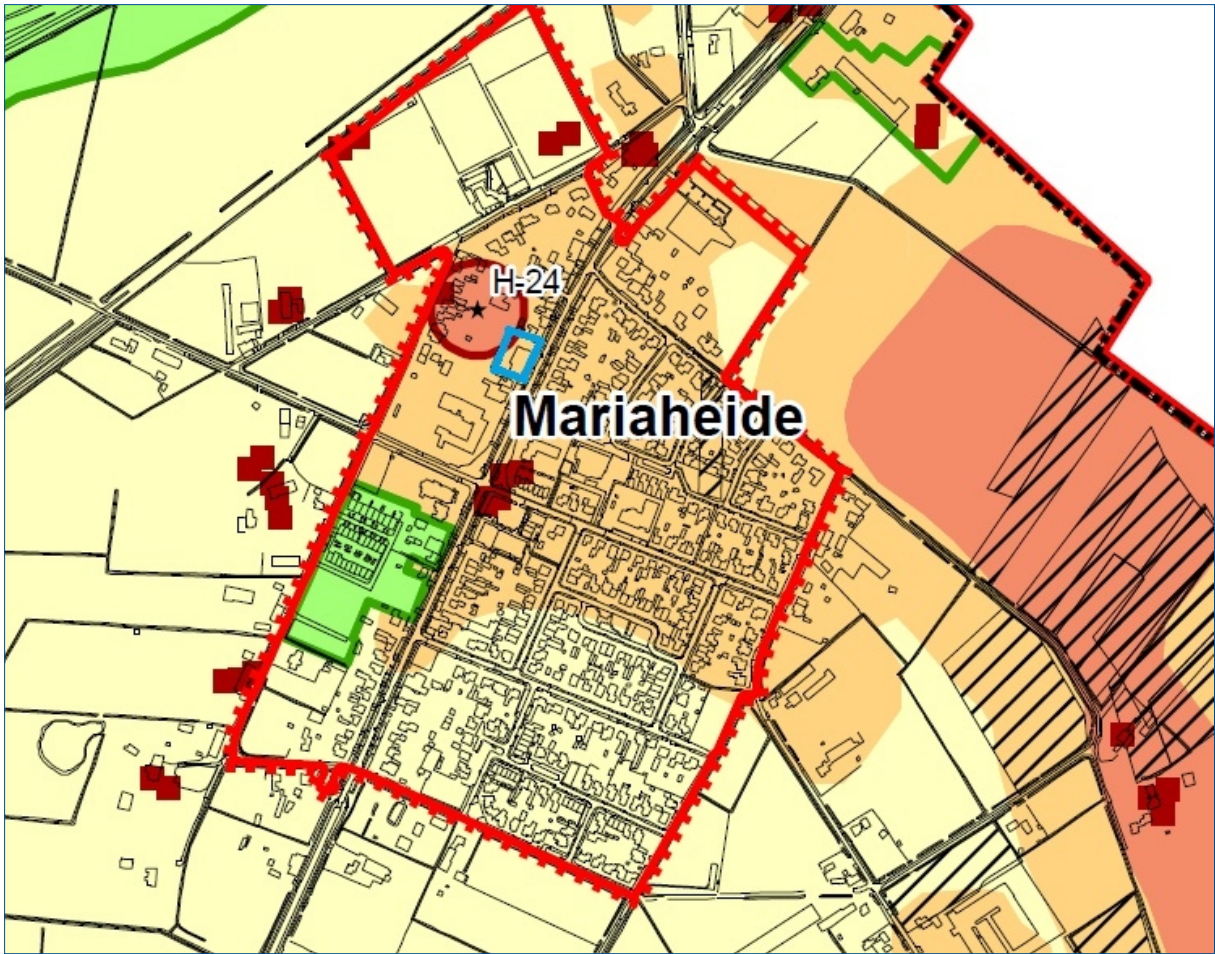
Figuur 1. Ligging plangebied (rode lijn); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2a. Uitsnede landschappelijke eenhedenkaart gemeente Veghel (Buesink, 2014). De locatie van het plangebied staat aangegeven met een blauwe lijn.

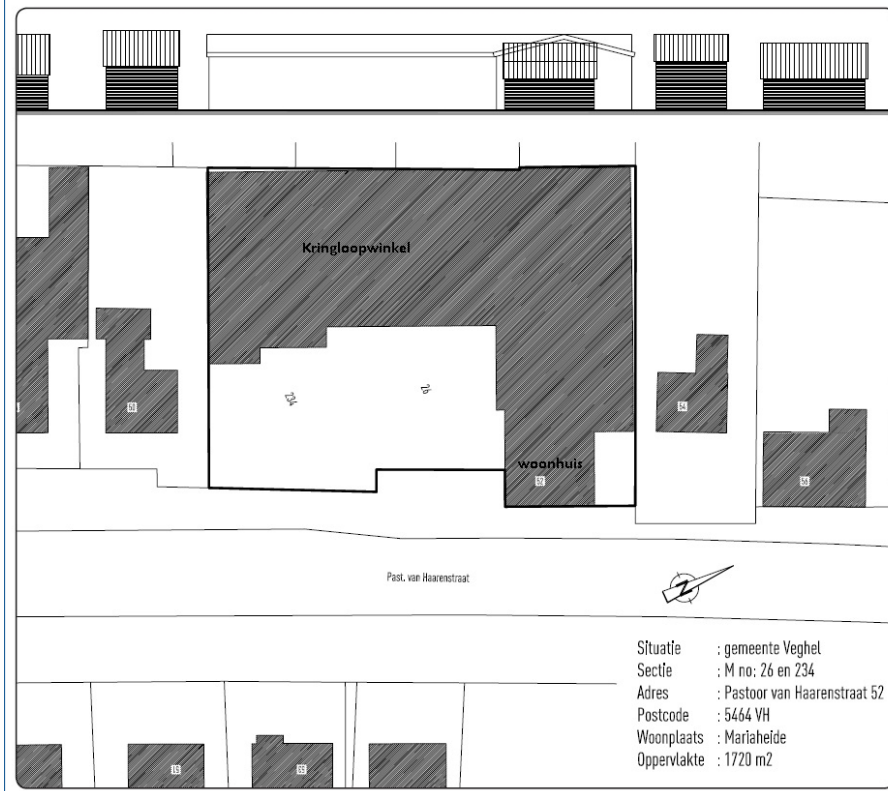
Figuur 2b. Archeologische gegevens (bron: Archis2) geprojecteerd op de bodemkaart. De locatie van het plangebied staat aangegeven met een rode lijn. Eerdere onderzoeken staan aangegeven met een paarse lijn. Legende bodemkaart: zEZ21 = hoge zwarte enkeerdgrond; cHn21 = laarpodzolgrond; pZg21 = beekerdgrond.

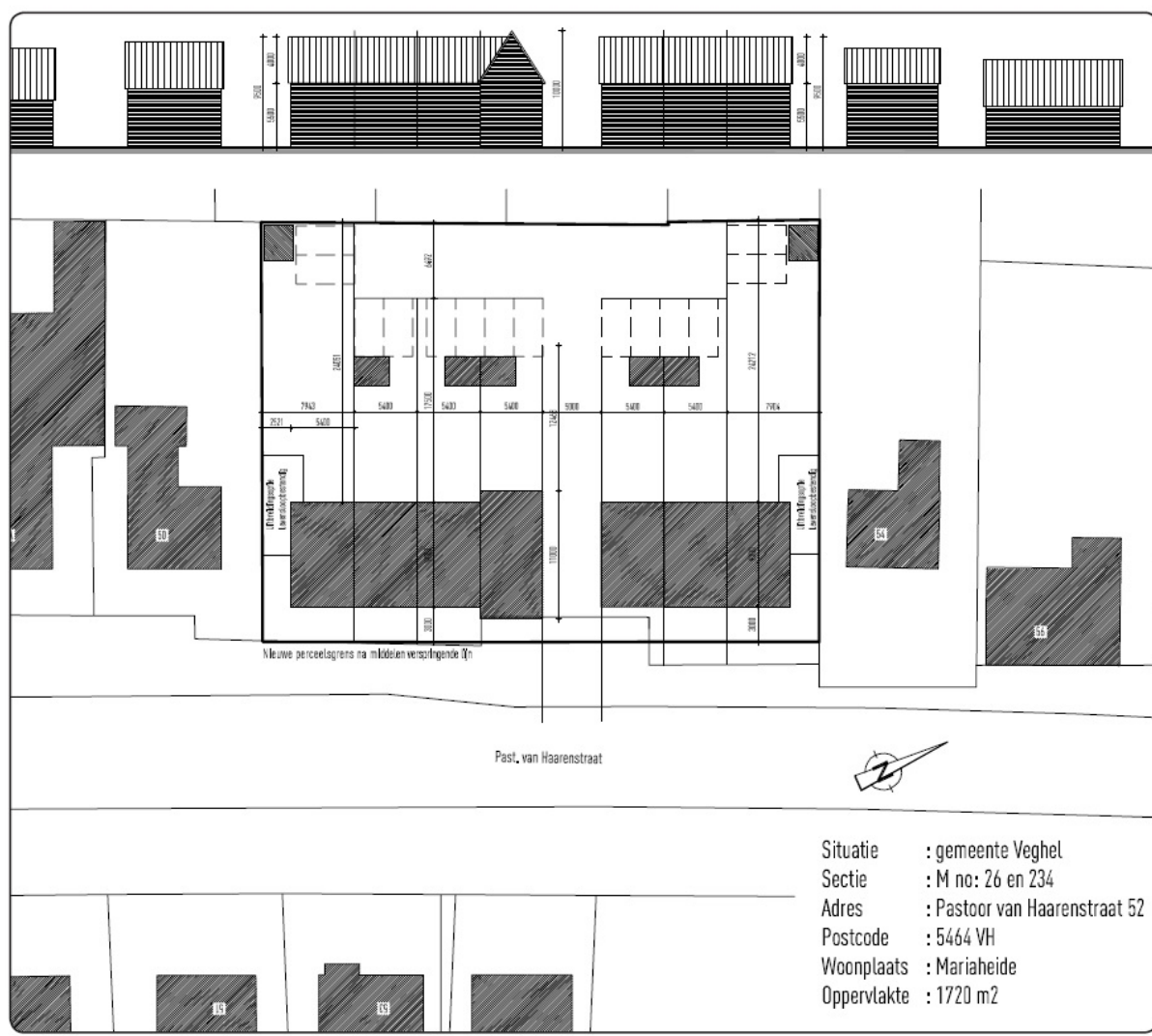
Figuur 3. Uitsnede verwachtingskaart gemeente Veghel (Buesink, 2014). De locatie van het plangebied staat aangegeven met een blauwe lijn. Legenda: rood/roze = hoge verwachting; oranje = middelhoge verwachting; zwarte ster = archeologische vindplaats of historisch element (in dit geval: molen); rood vierkantje = verspreide bebouwing in 1832; lichtgroen = reeds uitgevoerd onderzoek; rode lijn = begrenzing bestemmingsplan buitengebied.

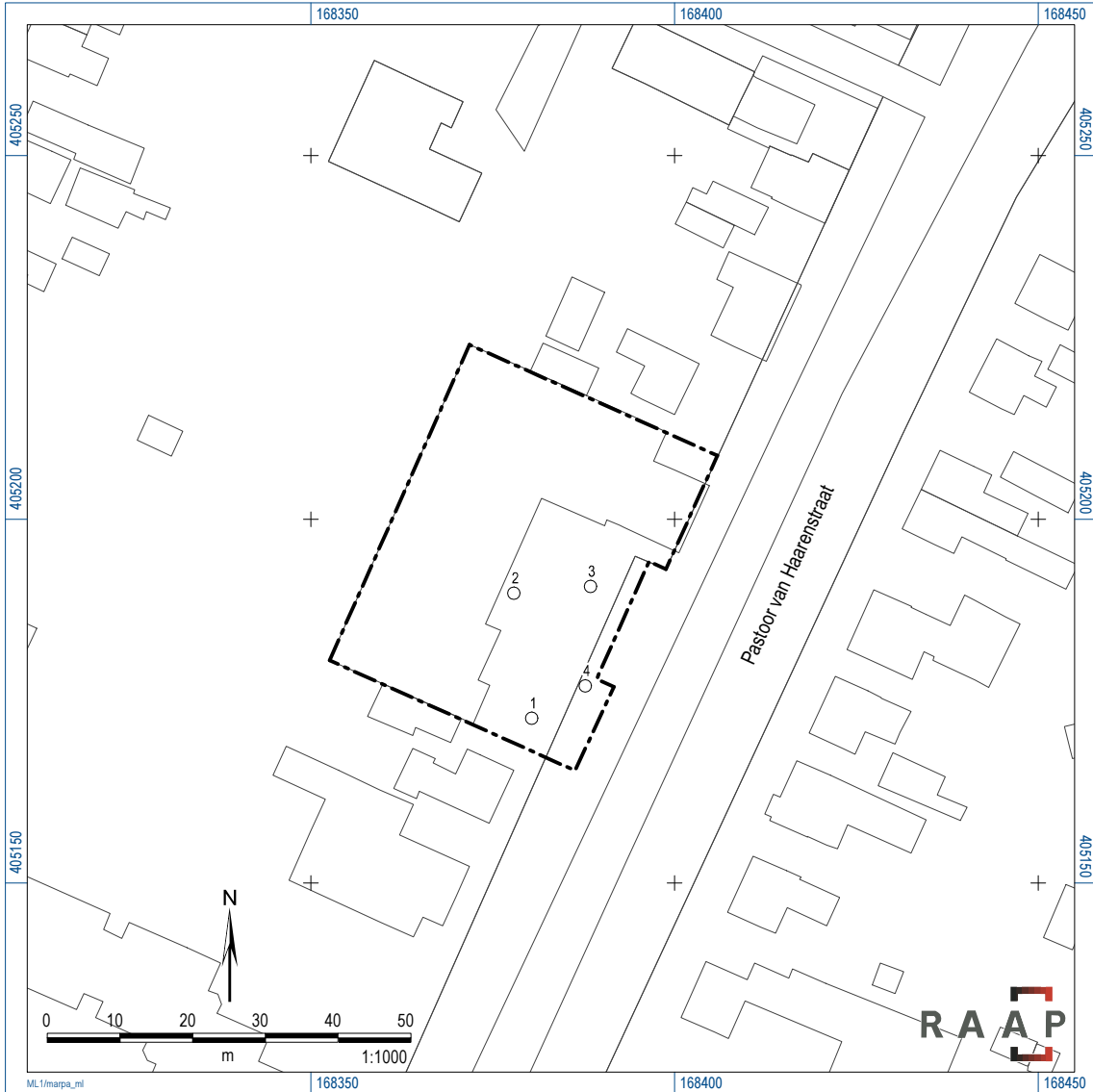
Figuur 4. Uitsnede historische kaart omstreeks 1900 (bron: Map5). De globale ligging van het plangebied staat aangegeven met een zwarte cirkel..

Figuur 5. Bestaande situatie.

Figuur 6. Toekomstige situatie.

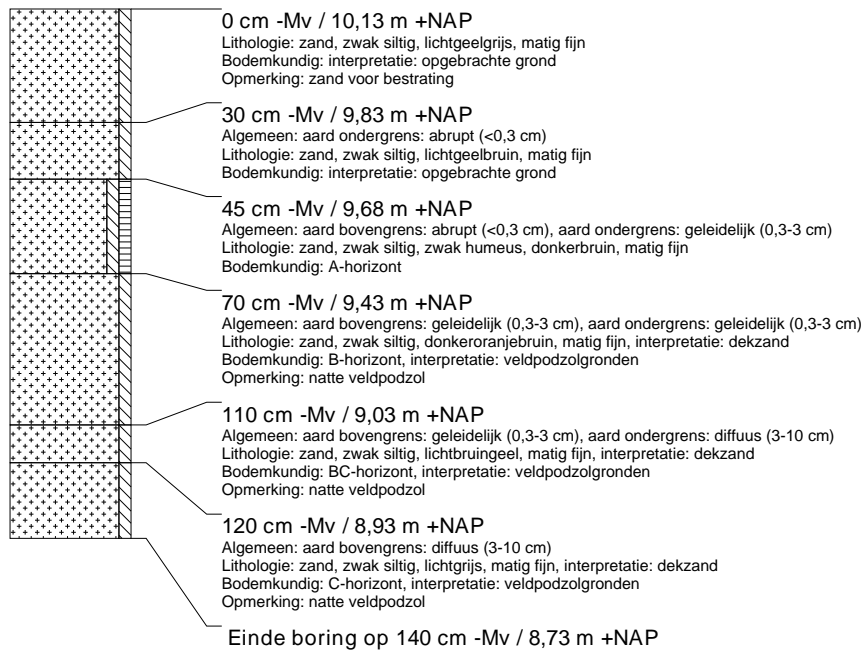

Figuur 7. Boorpuntenkaart.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel)

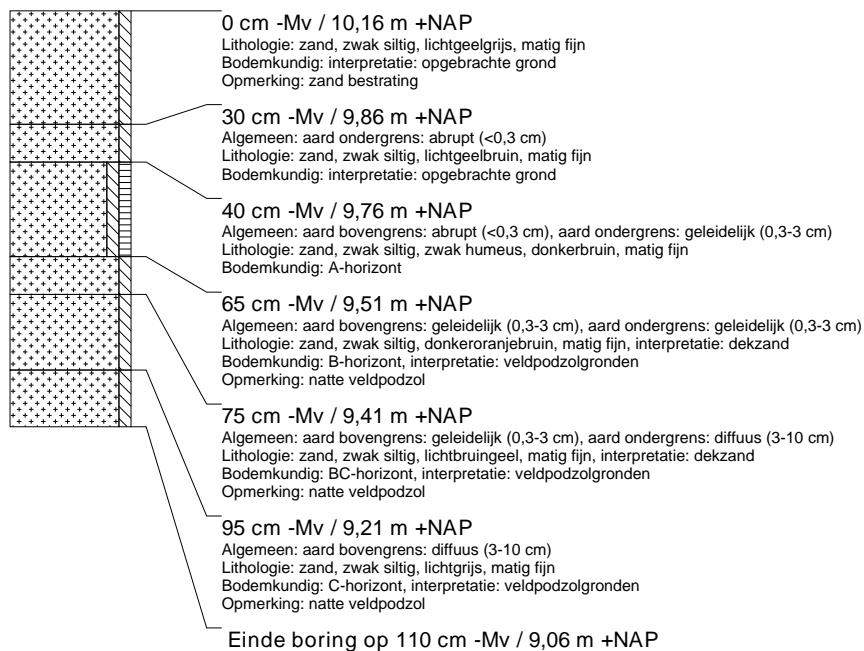
boring: MARPA-1

beschrijver: RR, datum: 8-4-2016, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45G, hoogte: 10,13, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Veghel, plaatsnaam: Mariaheide, opdrachtgever: Qubus vastgoed, uitvoerder: RAAP Zuid

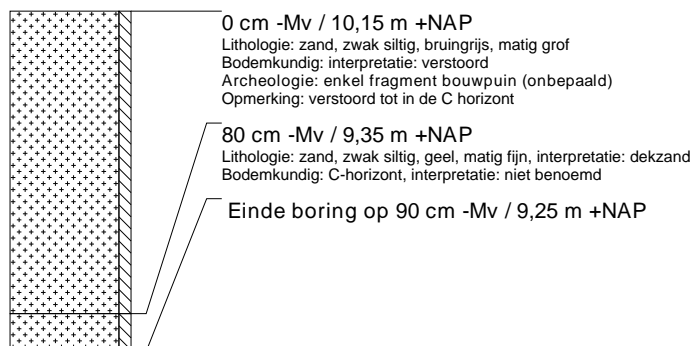
boring: MARPA-2

beschrijver: RR, datum: 8-4-2016, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45G, hoogte: 10,16, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Veghel, plaatsnaam: Mariaheide, opdrachtgever: Qubus vastgoed, uitvoerder: RAAP Zuid

boring: MARPA-3

beschrijver: RR, datum: 8-4-2016, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45G, hoogte: 10,15, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Veghel, plaatsnaam: Mariaheide, opdrachtgever: Qubus vastgoed, uitvoerder: RAAP Zuid, opmerking: verstoord bodemprofiel, relatie met bebouwing (overgang klinkers naar beton)

boring: MARPA-4

beschrijver: RR, datum: 8-4-2016, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 45G, hoogte: 10,05, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: AHN bestand, boortype: Edelman-7 cm, doel boring: archeologie - verkenning, landgebruik: verhard, vondstzichtbaarheid: geen, provincie: Noord-Brabant, gemeente: Veghel, plaatsnaam: Mariaheide, opdrachtgever: Qubus vastgoed, uitvoerder: RAAP Zuid

